

Kepe-rendszer.

(Adatok a h. ujfalvi Unitária Ekklezsiát érdeklőleg).

A h. ujfalvi unitár. Ekklezsiában a kepezés állapotja a különböző időkben különböző volt.

1681—1789-ig az egész bért minden béradó gazdától 3 kal. búzát és 3 kal. zabot a pap vett.

1789—1852 a pap sajátjából adott a kántornak tíz kal. búzát és tíz kal. zabot évenként.

1852-ben a papi bér itt is 2—2 kalongyára szállott, s a paptól a kántornak adatni szokott 10 kal. búza s tíz kal. zab elenyészett. Mely különféle változások körülményeit lásd a következőkben.

1681 előtt Homoród-Ujfalu filiája levén a szomszéd Oklándnak, az ottani papnak fizetett minden egész béradó gazda évenként 2 kal. búzát és 2 kal. zabot. A mesternek 1 kal. búzát és 1 kal. zabot. A nevezett évben pedig H. Ujfalu Oklándtól külön kívánván válni, az elválhatást oly feltétellel nyeri meg, hogy azon 3—3 kal. búza és zab-bért, melyet addig az oklándi két belső embernek fizetett, egészen fizesse leendő papjának. S ha mind e mellett is valaha anynyira megfogyatkoznék Ujfalu, hogy papot nem tarthatna, tartozzék Oklándhoz redeálni, s Oklánd is tartozzék recipiálni (Lásd a régi protocollum 3-ik lapját).

A kántorság eredetét homály fűdi. E hivatalt előrenden hihetőleg valamely iskolát nem végzett ember viselte, minek elfogadható bizonyosága az, hogy 1789-ig a kántor sem iskolát nem tanított, se fixum fizetése nem volt.

1789-ben helybeli pap Karácsonfalvi Izsák elhalálozván, s azon évben tartott generális visitatio alkalmával az ekklezsia a kántori fizetést figyelni kívánván, igére minden egész béradó gazda a kántornak 13 kéve búzát, s ugyan anynyi zabot, s egyszersmind

*

leendő pap Imre Ferencz is úgy egyezék, hogy az iskola-tanítás szálljon a kántorra, s ezért a pap sajátjából adjon a kántornak évenként 10 kal. búzát s 10 kal. zabot. Mely egyezet a jelenlegi püspöki vizsgáló-szék által megerősítettven, e szokás áll fenn egész 1852-ig azon megjegyzéssel, hogy

1846-ban itten orgona készülvén, a kántori, vagy mint már ekkor nevezték, mesteri fizetést az orgonálásért, minden egész béradó gazda 9 kéve búza s 9 kéve zabbal jobbitá. De itt egyszer-smind szálla kezdé lenni sokak szemében, hogy ők a két belső embernek évenként 3 kéve hijján 4 kalongya búzát s ugyanannyi zabot adjanak, s ebbeli scrupulusokat a papság 3-dik kalongyája elhúzásával kivánták orvosolni.

1851 a püspöki vizsgálószék meghagyja az ekklézsiának, hogy a mesteri csekély jövedelmet szántók szaporításával, s a szükséges tűzifa megadásával jobbita. Mikor is helybeli pap Hajós Mihály, ki már ekkor ágyban fekvő beteg volt, csak hamar elhalálozván, az ekklézsia lelkes buzgó tagjai a kántoron segíteni kívánván, magokon ekép segítének: meghatározzák, hogy a papi bér szállittassék itt is 2—2 kalongyára; a paptól a kántornak adatni szokott 10 kal. búza és zab enyészszék el; a mesteri bér jobbitassék 3 kévével, s eddigelé a kántor a fabért nem kapván, ennekutánna a papi bérből a tertialitást kapja a kántor, vagy mint nevezik: a mester. S mint állítják, ebbeli tervöket a képviselő tanács elibe terjesztvén, onnan oly választ nyertek, hogy ha ily bérváltoztatás mellett kapnak papot, a tervezett változtatás nem fog megtagadtatni. De e választ sem az ekklézsia nem tudja megmutatni, sem esperes, sem notárius nem tudnak róla semmit.

E közben Góró Istvánt meghívják a Hajós Mihály halálával ürességbe jött papi állomás betöltésére, kinek, azon kívül, hogy az itteni kepe-rendszer eddigi állását, s az abban jelenleg tervezett változtatást előtte egészen elhallgatják, ígérnek 100 kalongya búzát, 100 kalongya zabot, 48 szekér fát, s ezen kívül a község erdejéből minden két hétben egy szekérrel; továbbá a három fordulóban 16 véka férőjü szántót és három szekér szénára való helyet. Egy teljes ekklézsia nyilatkozatát Góró István valótlanságnak nem képzelhetvén, s ezen kívül a kepe régebbi állásáról, s az abban elintézett változtatásról mit sem tudván, ígéretet tesz, s a képviselő tanács által Kőrispatakról ide rendeltetik. A püspöki administrator Székely Mózes ur levelében, melyben az ide rendelést tudatja Go-

ró Istvánnal, volt enynyi: Tisztelendőségedet a képviselő tanács H. Ujfaluba azon megjegyzéssel rendelte, hogy a keperendezés tárgyában beadott kérelmét az ekklézsiának a k. tanács méltányosnak találván, azt elhatározás végett ajánlani fogja a főtanácsnak. Ha a képviselő tanács előtt is a fennebb kitett búza, fa, szántók és széna mennyiséget ajánlották, akkor is igen méltányosnak találhatta. De hogy a dolog fonalát el ne hagyjuk, Góró István a főtiszt. adminisztrátor ur levelének idézett szavait nem tudta mire magyarázni, s kitől tudható ezt meg jobban, mint az ujfalvi ekklénem sokára Kőrispatakba érkezett követétől. Ki is Goró Istvánt így világosítá fel Eddigelé a pap a mesternek a magáéból adott 10 kal. búzát és 10 kal. zabot. Most ekklézsiánk azt akarja, hogy ennekutánna ne fizesse ezen mennyiséget a pap a mesternek stb. Miután pedig Goró I. H. Ujfaluba megérkezett, s a feladások valótlanóságát látta, mind az első, mind a második követ megvallák, hogy ők itthon előre meg voltak tanítva, mit feleljenek Goró Istvánnak netalán teendő kérdéseire.

Ezek szerint az ekklézsia csinja világos, a tervezett változtatás pedig még eldöntve nem lévén, 1853-ban a Jánosfalván tartott környéki gyűlésen a tárgy szőnyegre jött. Ez a rendezést oly feltétellel látta megengedhetőnek, ha a paptól elhúzandó 3-ik kalongya hiányát az ekklézsia földekkkel és kaszálókkal teljesen kipótolja, s ily feltétellel ajánlá a főtanácsnak is megerősítés végett. Az 1854-ik év telén Kolozsvárt tartott főtanács január 21-iki ülésében 6. szám alatt a rendezést megerősíti, utánvetve könnyűszerűleg e szavakat: Minthogy pedig a papi és mesteri telkek után járó szántók és kaszálók kevés számmal vannak, azokat az ekklézsia szaporítsa. Mit az ekklézsia így értelmezvén: ha akarjuk szaporitjuk, ha nem, nem muszáj, egy köből férőjü földet Magyarország völgyben átadtak a papnak, a többire nézt pedig azt mondá: szaporitanók, de nincs honnan.

Goró István hivatva érte magát még egyszer jelentést tenni az e. tanácshoz. S ez 1855 sept. 4-iki ülésében, 26 szám alatt, meghatározá, hogy a szenvedett veszteséget az ekklézsia tartozik kipótolni. Az ekklézsia röviden azt felelte: nincs miből.

Nem lévén tehát módja, azaz akaratja, az ekklézsiának a szenvedett hiányt teljesen kipótolni, az 1855-ik évi visitatio azt ajánlá, hogy makk-termés idején a papnak eddigi illetőségén feljül engedjenek még három, s így öszszesen hat sertést vihetni a makkra, miben az ekklézsia megegyezvén, ezen a dolog megállapodék.

Goró István 1871 május 6-án 52 éves korában, 19 évi itteni szolgálata után meghalt. Helyébe 1872-ben e sorok írója hivatott meg, ki Goróhoz hasonlólag nem volt ismeretes az azelőtti kepe-rendszerrel. De most, miután a jegyzőkönyvek nyomán látom a folytonos változtatásokat, fájdalommal kell feljegyeznem, hogy a kepe nem hogy növekednék a kor kívánalmai szerint, de elkezdve 1801-től folytonosan csökken, kevesbedik. A Gorónak ígért 100 kalongya búza és ugyanannyi zab, most 88 kalongyára vonatott le. A 48 szeker fa helyett most csak 32-öt adnak. S a mi legbámulandóbb, e csökkenő változtatásokat az ekklézsia önféjüleg teszi felsőbbbségi jóváhagyás nélkül. Vádolnom kellene az espereseket és a főtanácsot, hogy ily törvénytelen eljárásokra szemet húnynak, ha nem tudnám, hogy mindezekről tudomásuk nem lehet; nem lehet pedig azért, mert sem az esperesi hivatalokban, sem a főtanács levéltárában külön jegyzőkönyv nincs vezetve a különböző ekklézsiákban kepe-rendszeréről; arra a kinra pedig nem lehet kárhoztatni az időnként változó espereseket, hogy ekklézsiáikban minden jegyzőkönyvet 300 évi szakadatlan folyamában időről-időre nyomozzanak, míg a jelenlegi igazságos bérre találnak. És így mind az esperesek, mind a k. tanács hitelt kell hogy adjanak az ekklézsiák által, új pap változás alkalmával, benyújtani szokott pap bér kimutatásnak.

Hogy én ily részletesen foglalkoztam a kepe-rendszer megírásával, onnan van, mert apostoli buzgóságu szabadelvű esperesünk Gyöngyösi István ur körlevele ama felhívásában: hogy esperessége alá tartozó minden pap írja meg saját ekklézsiájának történetét, nemcsak azon elismerésre méltó törekvést látom, hogy adathalmazt akar gyűjteni egy általános nagy egyháztörténet megírásának könnyítésére; hanem azt is, hogy részletesen meg akarja ismerni hivatala alá tartozó egyházainak mindennemű bajait, hogy ideje korán orvoslát nyújtson azoknak. És itt legyen szabad megjegyezni a következőket.

Az újra ébredt alkotmányos élet, más meg más, gazdagabbnál gazdagabban dfjazatt pályákat nyit a tehetségek előtt. Nem lehet tehát csodálkozni, hogy a theologiai tantermek padjai mindinkább üresednek. A mostani hiányos kepe-rendszer, s azon engedékenység, hogy a legcsekélyebb számu községek is ekklézsiává alakulhatnak, elrettentenek sokakat e pályától, melyen, legtöbb esetben nélkülözés, szenvedés, nyomor várakoznak.

Ideje lenne már saját vallásunk érdekében, hogy a legközelebbi zsinati főtanácsi gyűlés vétesse új rendezés alá a századokkal ezelőtt megállapított képézést, s alkalmazza azt a kor igényeihez. Ideje lenne már, hogy a főtanács mondaná ki határozottan, hogy azok az ekklézsiák, melyek nem képesek papjait legalább 500 frtnyi javadalomban részesíteni, filiává tétnek.

Ha a zsinati főtanács erélyesen nem lép fel, a kepe folytonos csökkenésével csökkenni fog a tehetséges papok száma is. Mert a nép — általánosan ki lehet mondani — nem arra törekszik, hogy papjainak, tanítóinak fizetését növelje, sőt inkább hogy kevesbitse; mire világos bizonyíték az, hogy három—négy család él egy fedél alatt, csahogy az egyház szolgálóinak kevesebb bért fizessen. A kepe kiróvásának nem ház és vagyon, hanem személy szerint kellene kiróva lenni, mert a pap nem a háznak, nem is a vagonnak, hanem a személyeknek tesz szolgálatot.

Az az elv, melyet a lapok anynyit pengettek, hogy a papok az állam hivatalnokai ép úgy, mint más hivatalnokok, tehát az állam fizesse, jogos és igazságos, de nagyon veszélyes.

A protestáns felekezet független önállósága, nemzeti és emberiségi kérdés, melynek hajóját a most még zivataros politika hullámaira veszély nélkül tenni teljes lehetetlen. Mondhatná erre valaki, hogy ez csak felekezeti féltékenység, gyávaság. Mire én azt felelem, hogy az eszélyesség soha sem a félénk gyávaság jele, hanem az éber vigyázat észszerű követelménye.

A jelen ne feledtesse el egészen a multat, midón a jövendő munkálunk. Én most még nem az államtól, hanem főtanácsunktól várom papjaink és tanítóink fizetéseinek megjavittatását, még pedig a kor igényei szerint. Hogy erélyt fog kifejteni, hiszem, mert ez „a lét és nem lét kérdése“.

Goró István irata nyomán

közli

Rédiger Géza.

Néhány szó a fennebbi cikkhez.

E cikkhez néhány megjegyzést akarok tenni, mert a felvetett kérdés megérdemli, hogy avál komolyan foglalkozzunk, s igen örülnék, ha ez irányban egy kis eszmezsere indulna meg folyóiratunkban; még inkább, ha aztán nem maradnánk az üres frázisok-

kal, hanem valamit tennénk is; mert anynyi bizonyos, hogy belső embereink állapota, kevés kivétellel, szánandó lábon áll, s e hivatal, melyért egykor a legjelesebb tehetségek versenyeztek, teljesen elveszti vonzó erejét; olyan lesz, mint a vízbehalónak a szalmaszál, csak akkor kapaszkodik belé, mikor már biztosabb mód után nem nyújthatja ki kezét.

Én nem tartozom azok közé, a kik a jó hivatalnok sine qua non-jának tekintik a jó fizetést; mert szerintem bárminő pályán a hív és odaadó szolgálat mindig egy kis önfeláldozást kíván, ezt pedig soha megfizetni nem lehet; különösen egyházunkban a papi pályára lépőtől megkívánom, hogy ne a jövedelem, hanem az eszme, a cél lelkesítse. E nélkül hiában való volt háromszáz éves küzdelmünk. Mindazáltal tagadhatatlan, hogy a társadalom, a melyben élünk számos szükségét teremtett, melyeknek lehető kielégítésére törekszik minden ember, s így nem tartom igazolatlanoknak a felszólalást, mely a papságnak a kor igényeihez mért tisztességesebb javadalmaztatása érdekében emeltetik mindenfelé.

Egyházunkban a papság fizetése jobbára a kepe-rendszeren alapszik, s ennek a készpénz fizetés felett meg van az az előnye, hogy a míg a pénz értéke, mint látjuk, napról napra csökken, addig a terményekben kiszolgáltatót fizetés, úgy szólván, agio-val bír, mely annál nagyobb, minél kisebb a pénz értéke. De ha csakugyan áll az, a mit cikkiró említ, úgy nálunk a kepe nem hogy nőne, hanem sok helyt apad, úgy a számitás nagyon rosszul üt ki, s a mint mondani szokás, a mit az ember a réven nyer, elveszti a vámon. Addig tehát, a míg a papság fizetését s lehető javadalmaztatását netalán más alapra lehetne fektetni, a kepe pontos behajtása és felszedése úgy a papság, mint a hallgatóság érdekében áll; mert a kepe megrövidítésével nemcsak az illető pap szenved kárt, hanem a gyülekezet is, mely hova-tovább mind gyengébb papot kap.

Sőt ennél többre is kell menni. Okvetetlen gondolkozni kell a felől, hogy belső embereink fizetése valami úton módon gyarapíttassék. Erre nézve már a helyi viszonyok határoznak, ezeknek számba vétele nélkül a dologhoz hozzá szólni alig lehet. Egyet, az egyházi magtárak alapítását, már többször megemlítettünk folyóiratunkban is. Ezeknek hív és lelkiismeretes kezelése által lassanként mindenütt tekintélyes tőkét lehetne előállítani, mely idővel tán a belső emberek fizetésének is biztos alapjául szolgálna; mert

én megvallom, hogy bár mennyire örülök annak, hogy igen sok helyen gondolkoznak a kepe megváltásán, ezt a kérdést nagyon kényes természetűnek tartom a pénz és terményfizetés között fennebb már említett különbségnél fogva. Ha a kepe megváltása kulcsául a mostani fizetést tesszük, igaz, hogy ez által a pap és hallgatóság közötti sokszor kellemetlen súrlódásoktól megmenekszünk, — ám-bár nem kis igazság rejlik az angolnak azon megjegyzésében, hogy a miért az ember önmaga nem fizet, annak a becsét se tudja fel-fogni és illően méltányolni, — de e mellett vajon nem jut-e papságunk pár évtized múlva rosszabb helyzetbe, mint ma van? nem jut-e abba a helyzetbe, hogy azt a gabonát, fát stb. a minek most értékét megkapja, pár évtized múlva ugyanazon pénzzel megvásárolni nem bírja. Valahol tehát a kepe megváltás különben dicsérendő célja felé törekednek, a fennebbi különbséget ne hagyják ki számításból, s azt ugy eszközölik, hogy a pénz és termény közötti kiegyenlítésről is előre gondoskodjanak; mert arról én is megvagyok győződve, hogy a mely tehertől az ember egyszer megszabadul, azt másodsor nem örömet vesz magára.

Hogy népünkre a kepe mind terhesebbé válik, ezen nem csudálkozom. Mig az állami adó aránylag csekély volt, könnyű volt Jézus szavaival élve, megadni a császárnak is, a mi a császáré, s az Istennek is, a mi az Istené. De ma az állami adók folytonos gyarapodásával mind nagyobb teher nehezedik az emberekre, csuda-e, hogy ezek is igyekeznek magokon segíteni úgy, a hogy lehet, s első sorban az egyházat rövidítik meg, mely szelidebb és engedékenyebb mindig, mint az adóexecutor? Azonban én mégis hiszek és bizom népünk jóakarátában és áldozatkészségében; felteszem, hogy a miveltség, melynek sugarai, ha lassan is, mind szélesebb kört világítanak bé, a vallásos szükségét hová-tovább mindinkább nevelni fogják, s a minek szükségét éreztük, azért áldozni is készek vagyunk. Példa rá a legmiveltebb népek története, példa rá Anglia és Amerika, hol saját feleinknél is a papság fizetése bár mely más hivatal fizetésével bátran kiállja a versenyt, és ha szabad a kicsinyeket a nagyokhoz hasonlítani, példa rá kolozsvári ekklézsiánk is, mely tehetségéhez képest koronként javítani igyekszik a belső emberek fizetésén.

Van különösen egy mód, mely által hiszem, hogy ez irányban sokat lehetne a dolgokon lendíteni. Ekklézsiánk többnyire mindnyájan birnak kisebb nagyobb mennyiségű fekvőségekkel, szántók-

kal, legelőkkel, erdőkkel, havasokkal. Tisztelet a kivételeknek, de én már többször hallottam, hogy az ekkleziák ezen köz vagyont nem jövedelmeztetik úgy, a hogy kellene és lehetne. Azokat igen sok helyt az egyháztagok vagy épen ingyen, vagy potom árért birják és használják. A használat ellen semmi kifogásom, de azt hiszem, hogy azokat a lehetőleg jövedelmessé tenni szent kötelességünk. Vajon ez úton nem lehetne-e javítani ekkleziáink és belső embereink állapotán? Én azt hiszem, hogy igen. Persze, hogy ez is egyike a legkényesebb természetű kérdéseknek; mert a községnek ugy szólván önmaga ellen kell fellépni, a kik a kedvezményeket élvezik, azok arról nem mondanak le jó szívvél; de talán mégis ideje volna kibékülni a val a gondolatallal is, hogy a közvagyonszent s a ki a községnek csinál kárt, a legsúlyosabb vétet követi el; mert egyszerre többeket rövidit meg a maguk hasznukban. Az is mindennapi dolog, hogy az ekkleziia pénzét az ekkleziia tagjai magok között kiosztják, illetőleg kamatra kiadják; aztán sem a tőkét, sem a kamatot felhajtani nem birják, nem akarják. Ezen is segítni kell és segítve lesz általa az ügyön, mely édes mindnyájunké.

A t. cikkiró azt mondja, hogy vétessék számba mindenütt a kepe, s a mely ekkleziia a papnak legalább 500 frtnyi évi jövedelmet nem tud kimutatni, változtassék filiává. Megvallom, hogy én ezt ily határozottan kimondani nem merném. Nem a fizetés nagyságáért; mert hisz ez valóban a minimum lehet, a mit egy papnak adni lehet; de előttem a leány-egyházakra nézve még egy más körülmény is tekintetbe veendő t. i. helyrajzi fekvése. Lehet, hogy egy kis község néhány taggal távol fekszik azon nagyobb egyházközségtől, melynek filiájává tétethetnék, s így azt pap nélkül hagyni anynyi volna, mint homlokára írni a pusztulást; mert végre is az az ekkleziia, mely papját nem látja a maga kebelében, vagy csak ritkán, nehezen kerüli ki a feloszlást. A leányegyházak alkotásánál tehát nemcsak a fizetésnek, hanem a fekvésnek is irányadónak kell lenni. Ezt tekintetbe véve, én is szivesen kezdet fogok cikkiróval a rendezésben, sőt ott, a hol a papi administráció nagyobb nehésséggel nem jár, és a dologban veszély nincs, több ekkleziának egybekapcsolását is elfogadom; mert a mint Dávid ezere a Goliát tiz ezerével kiállotta a küzdelmet, ugy egyházunk biztonsága se a papok számától, hanem azoknak minőségétől függ.

Ez úttal a t. cikkirónak még csak egy megjegyzésére kívánok észrevételezt tenni, a midőn az állami fizetésre hivatkozva, azt mondja, hogy a papnak állami fizetésben való részesítését nem kívánja azért, mert az egyházat a politika esélyeinek nem lehet kitenni. Ez is igaz; de előttem ennél még egy sokkal fontosabb ok van, a mi velem sehogy se kívántatja a papságnak is állami fizetését. Ez az önértet, az önerő és annak lehető kifejtése, mi nélkül az ember csak hitvány gép, és nem Isten képére teremtett valóság. Én nem képzelek szerencsétlenebb társadalmat, mint a hol mindent az állam tesz, egyedül ő gondolkozik, ő cselekszik, tagjai pedig várják a mannát, a sült galambot. Egy ép társadalomban az államnak szerintem épen semmit sem kellene egyebet tennie, mint ellenőrizni a polgárok cselekedeteit. A családfő gondjai is rendesen csak addig tartanak, a míg a gyermekek felnőnek, a míg őket szárnyokra bocsáthatja. Igaz, hogy ez az emberiség, bár már elég vén; mert az évezrek számát se lehet meghatározni, a mióta e földre született, de azért mégis sokban gyermek, járnai se tudó gyermek, s ezért szüksége van vezetőre, tápláló dajkára. Volt idő, midőn egyházilag is az állam karjain élt. A reformatióval nagykoruvá lett; immár éljen meg, ha életre való. E tekintetben tehát én az államtól egyebet nem kívánok, minthogy legyen igazságos, egyik egyházat se szeresse a másik felett, a mit egynek ad, adja meg a másinak is. Mi pedig segítsünk magunkon, mert az Isten is úgy segít rajtunk.

Én igyekeztem a felmerült kérdésre figyelmessé tenni t. olvasóinkat; legközelebről azokat, a kik ez irányban tenni, hatni hivatva vannak. Ha valahol, itt a jó tanács igazán aranyat ér. Kérjük azoktól, a kiknél van, s mi biztosítjuk számukra a jelen elismerését és a jövő háláját.

Ferencz József.